

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่¹

กิตติภัท เจริญ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (New Trail) ถือ เป็นมาตรการพิเศษทางกฎหมายในการแก้ไขความผิดพลาดของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีผลเป็นการแก้ไขและลบล้างผลแห่งคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้ตัดสินไปก่อนหน้านี้ โดยการให้ศาลที่พิจารณาคดีเดิมดำเนินการพิจารณาประเด็นที่เป็นข้อเท็จจริงใหม่มิใช่การเปิดคดีขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการพิจารณาต่อเนื่องจากคดีเดิมโดยมีการย้อนสำนวนขึ้นมาพิจารณาใหม่เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ และเมื่อมีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่สำเร็จอาจมีผลเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา อันมีผลกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา และทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหาย จึงอาจกล่าวได้ว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ถือเป็นเรื่องของข้อยกเว้นของ “สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ “(Formelle Rechtskraft/finally-binding Effect) หรือเป็นข้อยกเว้นของ “คำพิพากษาถึงที่สุด” ประการหนึ่ง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 พบว่ายังมีช่องว่างของกฎหมายที่เป็นปัญหา ทำให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บกพร่องหรือผิดพลาดไม่ได้รับการแก้ไขและเยียวยาตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายที่บัญญัติออกมาในประเด็นปัญหา 3 กรณี ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาแรกคือ ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขประเภทคดีที่มีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นปัญหาที่เกิดจากตัวบทบัญญัติของกฎหมาย เนื่องจากตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติ 5 ได้บัญญัติไว้ว่า “คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า...”

จากบทบัญญัติดังกล่าวคดีที่จะมายื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้นั้นจะต้องมีลักษณะและเงื่อนไขคือ ต้องเป็นคดีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว คือ คดีจะถึงที่สุดในศาลหนึ่งศาลใดก็ได้ไม่ว่าจะถึงที่สุดในศาลชั้นต้น อุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา ก็ตาม และในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดดังกล่าว

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ท่านรองศาสตราจารย์สุรินทร์ รัตนวราห และคณะกรรมการสอบ คือ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และท่านรองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บุคคลดังกล่าวจะต้องได้รับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ยังมีช่องว่างของกฎหมายทำให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีอาญาบางประเภท เช่น บุคคลที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด แต่ยังไม่ได้รับโทษทางอาญาจึงไม่อาจขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งโดยหลักแล้วผู้บริสุทธิ์ไม่ควรจะได้รับการลงโทษทางอาญา และมีสิทธิที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน จึงทำให้บุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการดำเนินการเพื่อขอแก้ไขรวมไปถึงสิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดได้ อันเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติและบังคับใช้

ประเด็นปัญหาที่สองคือ ปัญหาข้อจำกัดสิทธิการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาใหม่ได้เพียงครั้งเดียว เป็นปัญหาบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นข้อจำกัดสิทธิในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากในการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติไว้ว่า “คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องได้รับโทษอาญาคนหนึ่ง ในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว” ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติดังกล่าวถือเป็นปัญหาที่สำคัญในการจำกัดสิทธิในการร้องขอพิจารณาใหม่ อันเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้ต้องได้รับโทษทางอาญา เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีแล้ว แม้ต่อมาจะปรากฏเหตุข้อเท็จจริงในภายหลังขึ้นอันเป็นหลักฐานสำคัญที่จะทำให้ศาลมีคำพิพากษาว่าตนมิใช่ผู้กระทำความผิด ก็ไม่อาจมายื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุอื่นเพื่อให้ตนได้รับการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและได้รับการเยียวยาได้ และอาจเกิดปัญหาการใช้สิทธิในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามที่กฎหมายกำหนดคนหนึ่งเพื่อตัดสิทธิในการรื้อฟื้นคดีอาญาของบุคคลหนึ่งเกิดขึ้น จึงขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรม และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติออกมาบังคับใช้ได้

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาการกำหนดค่าทดแทนและมาตรการในการเยียวยาความเสียหาย โดยหลักเกณฑ์การกำหนดค่าทดแทน ถือเป็นมาตรการในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายหลังมีการรื้อฟื้นคดีอาญาสำเร็จ ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 14 เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าทดแทน ซึ่งเป็นการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บกพร่องของรัฐนั้นมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แน่นอนตายตัวทำให้เกิดปัญหาความไม่เหมาะสมในการเยียวยาความเสียหายของบุคคลผู้ได้รับโทษทางอาญากรณีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าไม่ใช่ผู้กระทำความผิดในแต่ละคดีขึ้นได้ นอกจากนี้หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าทดแทนในการเยียวยาความเสียหายไว้เพียง 5 กรณีเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงความเสียหายบางประการสำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้ผู้ต้องได้รับความเสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ผู้ศึกษามีความเห็นเสนอแนะแก้ไขในปัญหาประเด็นดังกล่าวเพื่อให้มาตรการพิเศษทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้บัญญัติและประกาศใช้อย่างเหมาะสมอันจะทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขประเภทคดีที่มีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 เพื่อให้ครอบคลุมคดีที่บุคคลที่ได้รับการความเสียหายแม้จะไม่ได้เป็นการได้รับความเสียหายจากโทษทางอาญา มาตรา 18 แต่เป็นกรณีที่ได้รับการความเสียหายจากการที่ศาลมีคำพิพากษาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้หากปรากฏว่าตนไม่ใช่ผู้กระทำความผิดจริง และได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาดังกล่าวของศาล โดยให้มีการแก้ไขบทบัญญัตินี้ดังต่อไปนี้ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 มีข้อความดังนี้

มาตรา 5 บัญญัติว่า “คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว หรือ คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า...”

2. ปัญหาข้อจำกัดการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาใหม่ได้ได้เพียงครั้งเดียว

ควรแก้ไขบทบัญญัติตามกฎหมายให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์กฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย และเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ เห็นสมควรแก้ไขบทบัญญัตินี้ดังต่อไปนี้ตามมาตรา 18 ให้สามารถยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เสมอถ้ามีเหตุตามมาตรา 5 โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยการรื้อฟื้นคดีอาญาโดยการยื่นคำร้องแค่เพียงครั้งเดียวภายใต้กำหนดเวลาอายุความตามมาตรา 20 แต่ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการนำคดีอาญารื้อฟื้นคดีกันอย่างไม่จบสิ้น จึงควรบัญญัติให้เหตุแห่งการรื้อฟื้นคดีอาญาเหตุเดียวกันให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียวโดยให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 18 โดยมีข้อความดังนี้

มาตรา 18 บัญญัติว่า “คำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องได้รับโทษอาญาคนหนึ่งในคดีหนึ่งที่ยื่นโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันตามมาตรา 5 ให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียว”

3. ปัญหามาตรการในการเยียวยาความเสียหายและการกำหนดค่าทดแทน

ผู้ศึกษามีความเห็นเสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติกฎหมายพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ตามมาตรา 14 ให้มีความยืดหยุ่นโดยอาจบัญญัติกำหนดค่าทดแทนไว้เป็นอัตราขั้นต่ำเท่านั้น และให้ศาลมีอำนาจในการพิจารณากำหนดค่าทดแทนตามความเหมาะสมในแต่ละคดีโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลไม่ว่าจะเป็นอายุ สถานะของบุคคล อาชีพ ชื่อเสียงในสังคม ความ

เสียหายที่เขาได้รับมาประกอบการพิจารณา รวมถึงควรมีการกำหนดมาตรการในการเยียวยาความเสียหายให้ครอบคลุมรวมไปถึงค่าทดแทนความเสียหายทางจิตใจ รวมไปถึงความเสียหายต่อชื่อเสียงด้วย โดยสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ตามแนวทางของกฎหมายฝรั่งเศสเป็นตัวอย่าง คือ เมื่อมีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่สำเร็จโดยศาลพิพากษาว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ควรมีการกำหนดให้มีการโฆษณาคำพิพากษาที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยโดยมีปิดประกาศโฆษณาคำพิพากษาใหม่ในเมืองที่มีคำพิพากษาใหม่ ในเมืองที่เกิดเหตุ และในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาของผู้ขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ รวมถึงในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาครั้งสุดท้ายของจำเลยผู้ถูกพิพากษาลงโทษโดยคิดหลงอันเนื่องมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถ้าหากผู้นั้นได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว และมีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา อีกทั้งมีการพิมพ์โฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันห้าฉบับตามที่ผู้ขอเป็นผู้เลือกตามคำสั่งศาล โดยค่าใช้จ่ายในการโฆษณาดังกล่าวรัฐเป็นผู้ดำเนินการจ่ายให้แทนผู้เสียหาย เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อความบกพร่องอันเกิดขึ้นโดยการดำเนินคดีโดยรัฐ

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 642.

หม่อมหลวงสุพรรณ อิศระเสนา. คำอธิบายพระราชบัญญัติให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2528.

มารุต บุญนาค. “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.” วารสารทนายความ 1 (พฤษภาคม 2518): 7